

»Tortyr har utvecklats som en epidemi»

Turkiska läkare organiserar sig för att bistå drabbade landsmän

Det är 50 år sedan FN antog den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. I Turkiet, där jubileet firades med Human Rights Week, hävdar regimen att antalet inhemska brott mot mänskliga rättigheter blir allt färre.

– Tvärtom, tortyr har blivit mer och mer accepterat och är idag en daglig rutin på många håll, säger Metin Bakkalci. Han är en av många hundra turkiska läkare som arbetar med rehabilitering och behandling av torterade landsmän.

I den gamla stadsdelen Kizilay i centrala Ankara, två trappor upp i en smal gränd, ligger huvudkontoret för Human Rights Foundation of Turkey.

Stiftelsen – som är helt fristående från staten – driver två stora projekt; dokumentation av kränkningar av mänskliga rättigheter samt uppbyggnad och drift av centra för behandling och rehabilitering av tortyrskadade. Till dessa behandlingscentra kommer människor som skadats av tortyr eller andra fysiska övergrepp i främst polisarrestorer eller fängelser.

– Det första centret startade vi här i Ankara 1990. Det var ett av de första i världen som arbetade med att behandla tortyroffer från det egna landet, säger Metin Bakkalci.

Metin Bakkalci är allmänläkare och heltidsanställd vid rehabiliteringscentret. Han vet av egen erfarenhet vad övergrepp mot mänskliga rättigheter vill säga; mellan 1980 och 1986, innan Metin var färdigutbildad läkare, satt han i Ankaras fängelse och utsattes själv för tortyr på grund av sin politiska aktivitet på vänsterkanten.

I dag koordinerar Metin Bakkalci verksamheten vid de fem centra för rehabilitering och behandling av tortyroffer, som Human Rights Foundation har startat.

Förutom i Ankara finns centra i Istanbul, Izmir, Adana, och 1998 lyckas

des man slutligen – efter sex års försök – även etablera ett center i Diyarbakir i det kurd-dominerade och politiskt oroliga sydöstra Turkiet. Det är från den regionen de flesta av dem som söker sig till Human Rights Foundation kommer för att få hjälp. Diyarbakir har varit en angelägen satsning på grund av ortens centrala placering i provinsen.

Dessutom finns något som kallas 5 Cities Projekt på fem orter där det ännu inte finns några behandlingscentra.

Dit kan de som behöver hjälp söka sig för att få ekonomiskt stöd att ta sig till något av de riktiga centren.

Sedan 1980 har uppskattningsvis 1 miljon människor i Turkiet utsatts för tortyr, och eftersom även deras familjer påverkas beräknas övergreppen ha påverkat mellan 5 och 6 miljoner turkar. Den totala folkmängden i Turkiet är cirka 60 miljoner människor.

– Tortyr har utvecklats som en epidemi i Turkiet och den medicinska professionen har känt sig tvungen att göra något. Därför har bland annat dessa centra bildats, säger Metin Bakkalci.

300 specialistutbildade läkare arbetar som volontärer

I Turkiet finns 35 000 legitimerade läkare, och bland många av dessa är engagemanget för frågor kring mänskliga rättigheter stort.

Det turkiska läkarförbundet fanns med som en part då Human Rights Foundation of Turkey bildades och till stiftelsens fem centra för behandling och rehabilitering av tortyroffer är nu omkring 300 specialistutbildade läkare knutna som volontärer. Det finns dessutom andra organisationer som arbetar på liknande sätt.

Metin Bakkalci sitter själv med i lä-

FOTO: YUNUS ALTUN

Metin Bakkalci är allmänläkare och heltidsanställd vid Human Rights Foundation of Turkey. Som koordinator för behandling och rehabilitering av tortyrskadade upplever han att situationen i Turkiet blivit allt värre. »Den medicinska professionen har känt sig tvungen att göra något för att hjälpa offren, därför startade vi vår verksamhet», säger Metin Bakkalci.

karförbundets centrala verkställande utskott.

– Stiftelsen har ett nära och viktigt samarbete med det turkiska läkarförbundet. Utvecklingen i vårt land har gått mot en minskad demokratisering, men läkarförbundet och den medicinska professionen har hela tiden hävdat kraven på etiska och mänskliga rättigheter, säger Metin Bakkalci.

Den turkiska regimen uppger att respekt för mänskliga rättigheter har ökat och att bruket av tortyr har blivit allt mer sällsynt. Och ett visst stöd för dessa påståenden får regimen av Amnesty International, som pekar på att bland annat nya lagar rörande häktningsförfaranden har lett till en del förbättringar.

Men de rapporter och vittnesmål som löpande släpps av olika organisationer ger dock ett mörkt och otvetydigt budskap: övergreppen fortsätter i stor omfattning.

Sedan Human Rights Foundation of Turkey startade sin verksamhet för snart tio år sedan har 3 800 män och kvinnor

INTERVJU

PETER ÖRN

En 16-årig pojke torterad genom att brännas på ryggen.

som utsats för tortyr sökt hjälp hos stiftelsen. För närvarande uppskattar man att mellan 600 och 700 personer varje år söker sig till något av de fem centren för att få hjälp.

– De kommer till oss på olika vägar. Det kan vara genom andra organisationer, som läkarorganisationer eller organisationer för mänskliga rättigheter. Vissa kommer på inrådan av anhöriga eller en advokat, och i många fall på inrådan av människor som tidigare blivit behandlade hos oss.

– Den sistnämnda gruppen är viktig för oss såtillvida att den är ett bevis på att vår verksamhet faktiskt ger positiva resultat, säger Metin Bakkalci.

Alla kan få hjälp

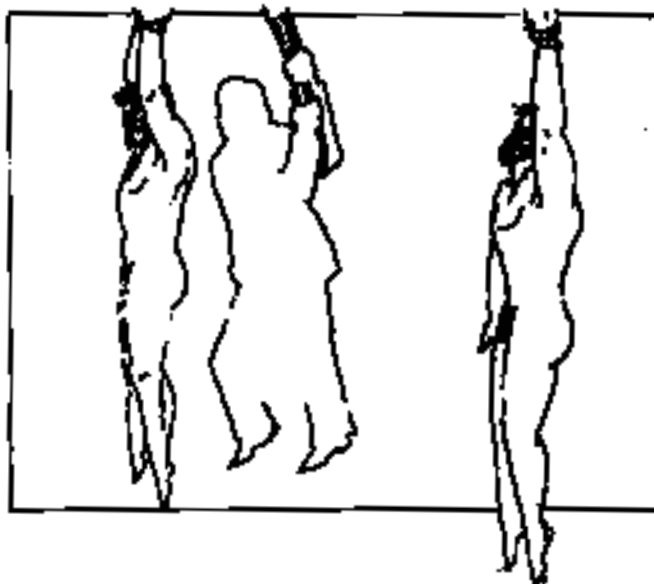
Sammanlagt 43 personer är anställda vid de fem centren. 30 av dessa arbetar direkt med rehabilitering och behandling. Bland dem finns allmänläkare, psykiatrer, socialarbetare, psykologer och medicinska sekreterare.

Det är någon av de fast anställda läkarna som genomför den första medicinska undersökningen av en tortyrskadad. Krävs det sedan ytterligare undersökningar och laboratorietest remitteras patienten till någon av de experter som arbetar som volontärer.

– Den första undersökningen ger oss ledtrådar om vilka psykiska och fysiska skador som personen ifråga drabbats av. Med den kunskapen som grund kan den verkställande styrelsen vid det aktuella centret, vilken består av såväl fast anställda som volontärer, planera den fortsatta behandlingen, säger Metin Bakkalci.

– Vi utgår från olika kriterier då vi bestämmer till vilken kategori en pa-

Teckning gjord av en politisk fånge i ett turkiskt fängelse. Bilden visar hur en fånge hängs upp i en eller båda handlederna för att sedan utsättas för slag.

tient hör: skador som härstammar direkt från tortyr, skador som förvärrats på grund av tortyr, samt skador där tortyr är en av flera orsaker.

Hur ett aktuellt fall sedan ska prioriteras beror bland annat på personens allmänna hälsotillstånd.

– Men så länge karaktären på skadorna ryms inom någon av de kriterier vi arbetar utifrån tar vi alltid hand om honom eller henne. Vi har för närvarande inga kapacitetsproblem som innebär att vi skulle vara tvungna att neka någon hjälp.

Politiska orsaker vanligast

En majoritet av dem som kommer till Human Rights Foundation of Turkey har blivit utsatta för tortyr på grund av politiska aktiviteter. »Vanliga kriminella» svarar bara för 5 fem procent av patienterna.

– Det beror inte på att de i mindre utsträckning utsätts för tortyr än politiskt

aktiva. Men de är mer osäkra på sina rättigheter och ofta vet de helt enkelt inte att vi finns eller hur vi arbetar, säger Metin Bakkalci.

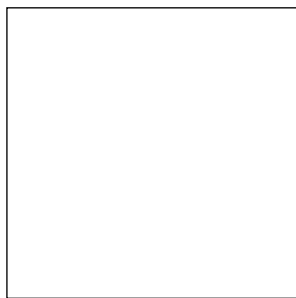
Den senaste sammanställningen av vilka som söker sig till något av de fem centren för behandling och rehabilitering av tortyroffer (1997) visar att fler än var tredje patient är 16 till 25 år.

Barn utsätts för tortyr

Men även barn utsätts för tortyr. Av totalt 518 patienter som togs om hand under 1997 var sju i åldern 15 år eller yngre.

– De flesta övergrepp sker i säkerhetsstyrkornas häkten, på polisstationer, i fängelser eller i gendarternas häkten. Gendarmen är egentligen soldater men fungerar som poliser på den turkiska landsbygden.

Slag mot kroppen, elchocker, sexuella övergrepp och förvägran av sömn tillhör vanliga tortyrmeter, liksom ut-

»Genom forskningsarbetet har vi utvecklat en mycket stor kunskap om vilka effekter tortyr har på människan och hur skador behandlas», säger Metin Bakkalci.

talade hot direkt till den gripne eller riktade mot den gripnes anhöriga. Även skenavrättningar förekommer.

Av de 518 män och kvinnor som sökte hjälp under 1997 uppgav 299 att de utsatts för fler än tio olika former av tortyr. 170 av de 518 patienterna uppgav att de utsatts för tortyr under det innevarande året, dvs 1997.

Cirka 30 procent sökte hjälp för enbart fysiska skador, 5 procent för psykiska skador, och över 65 procent för både psykiska och fysiska skador. De skador som klart dominerade bland dem som diagnostiserades av läkare, var muskuloskeletala skador.

Även skador på matspjälkningsystemet och det urogenitala systemet var vanliga, liksom neurologiska skador.

Bland de psykiska symtomen var sömnsvårigheter, koncentrationssvårigheter, minnesluckor och oro vanliga. Hallucinationer och självmordsförsök förekom också.

– Behandlingen kan utföras hos oss här på centret, eller på de institutioner som de specialistutbildade volontärerna till vardags arbetar på, säger Metin Bakkalci.

– Behandlingstiden är mycket individuell. Det finns fall när det rört sig om psykiska skador, då behandlingar har pågått i upp till sex år.

En utvärdering av verksamheten 1997 visar att av de 518 patienter som under det året erbjöds behandling, genomgick 428 farmakologisk behandling, 140 psykoterapi, 29 kirurgi, 13 ortopedi och 16 någon sorts odontologisk behandling.

Medicinsk forskning

Human Rights Foundation of Turkey bedriver även medicinsk forskning, med utgångspunkt från de diagnoser och den behandling som ges till tortyroffer.

Forskningen bedrivs på de institutioner som volontärerna arbetar, och målsättningen är bland annat att få fram förbättrade metoder att diagnostisera skador, eller att spåra skador även om tortyren kanske inträffade tio år tillbaka. Det kan till exempel röra sig om spår av

Tabell I. Fördelningen av sökande till behandlings- och rehabiliteringscentrum vid Human Rights Foundation of Turkey 1997, avseende deras psykiatriska diagnoser.

	Antal	Procent
Ingen	275	53,0
Posttraumatiskt stressyndrom	109	21,0
Svår depression	60	11,6
Akut stressyndrom	21	4,1
Generaliserat ångestsyndrom	17	3,3
Andra ångestsymtom	17	3,3
Anpassningssvårigheter	15	2,9
Dystymi	7	1,4
Schizofreni	5	1,0
Paniksyndrom	4	0,8
Somatiseringsyndrom	4	0,8
Tvångstankar	3	0,6
Andra stämningsstörningar	3	0,6
Konversionssyndrom	3	0,6
Andra organiska mentala störningar	3	0,6
Sexuell dysfunktion, parafili eller könsidentitetsstörning	3	0,6
Smärt syndrom	2	0,4
Sömnstörningar	2	0,4
Vanföreställningar	1	0,2
Alkoholmissbruk	1	0,2
Separationsångest	1	0,2
Åtstörningar	1	0,2
Personlighetsstörning	1	0,2
Andra symtom	4	0,8

Källa: Human Rights Foundation of Turkey

elchocker som kan avslöjas genom noggranna vävnadsanalyser.

– Genom forskningsarbetet har vi utvecklat en mycket stor kunskap om vilka effekter tortyr har på människan och hur skador behandlas. Som en direkt konsekvens av det arrangerades för första gången ett speciellt symposium vid den nationella kongressen om psykiatri 1998, som enbart handlade om effekterna av tortyr. Samtliga talare var kopplade till Human Rights Foundation of Turkey, antingen som fast anställd personal eller som volontärer, säger Metin Bakkalci.

– Vi arrangerar nu även utbildningar för läkare i medicinskt omhändertagande av tortyroffer. De bedrivs i samarbete med Svenska röda korset.

Human Rights Foundation of Turkey planerar även att starta ett projekt som vänder sig till fängelseläkare i Turkiet. Hungerstrejker och självsvalt till döds har varit vanligt sedan militärkuppen 1980. Många av de fångar som överlever dessa aktioner får fysiska och psykiska problem som är svåra, ibland omöjliga att lösa.

– Syftet med projektet är att starta läkarteam som har den nödvändiga kunskapen och erfarenheten för att dels kunna utbilda de läkare som ansvarar för vården på fängelserna, dels erbjuda sina tjänster som behandlande läkare, säger Metin Bakkalci.

Inte utan risker

Även om de läkare som arbetar för mänskliga rättigheter i Turkiet har såväl det turkiska läkarförbundet som den medicinska professionen i stort bakom sig, så är engagemanget inte på något

sätt riskfritt. Tidvis har kåren varit en mycket utsatt grupp. Under slutet av 1995 drevs flera domstolsprocesser mot läkare som arbetade med tortyroffer. Bland annat var en läkare åtalad, och dömdes så småningom till böter för att han vägrat lämna ut journaler på en behandlad patient till statstjänstemän.

Och 1997 greps ordföranden i Diyarbakirs läkarförbund i sydöstra Turkiet och anklagades för medlemskap i Kurdiska arbetarpartiet (PKK). Det skulle sedan visa sig att han gripits för vissa uttalanden han fällt om mänskliga rättigheter.

– Naturligtvis finns det risker för de läkare som engagerar sig i dessa frågor. Men de som väljer att viga sina liv åt att försvara mänskliga rättigheter och demokrati i Turkiet är medvetna om dessa risker, säger Metin Bakkalci.

Metin Bakkalci hävdar dock att den enskilde läkaren inte riskerar att drabbas med avseende på framtida karriärmöjligheter, bara för att han eller hon är eller har varit engagerad i exempelvis Human Rights Foundation of Turkey.

– Tre av ledamöterna i vår verkställande styrelse är professorer på universitetet och vi har även flera professorer bland dem som arbetar som volontärer. Duktiga läkare är så värdefulla för såväl den medicinska professionen som för samhället i övrigt att de inte möter några svårigheter att göra karriär bara för att de arbetar för oss.

Bland de många organisationer som på olika sätt stöder det arbete som Human Rights Foundation of Turkey utför, finns Sveriges läkarförbund, Svenska röda korset och World Medical Association. •